

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนเกาะเต่า
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

The Creation of Participatory Community-Based Tourism Routes in Koh Taew
Community, Muang, Songkhla Province

สุวิมล บัวทอง¹ ปิยะนุช พรประสิทธิ์^{1*}

Suwimon Buathong¹ Piyanut Pornprasit^{1*}

(Received: January 29, 2024; Revised: April 9, 2024; Accepted: May 13, 2024)

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเกาะเต่า 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 3) เพื่อพัฒนา กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) เพื่อสำรวจความพึงพอใจเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาลตำบลเกาะเต่า ปลัดเทศบาลตำบลเกาะเต่า เจ้าหน้าที่ตัวแทนจากหน่วยงานเทศบาลตำบลเกาะเต่า ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการทางการเกษตร ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน และนักวิชาการในพื้นที่รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยให้ความสำคัญเชิงคุณภาพเป็นหลัก และการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพชุมชนบนพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในหลายมิติ ทั้งมิติด้านวัฒนธรรม ด้านการเกษตร และด้านการประมง มีความสามารถในการรวมกลุ่มและพัฒนาการท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เข้มแข็งผ่านการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ภายใต้ต้นทุนของพื้นที่เป็นหลักและชูความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้ได้กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน “การท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะเต่า” ในรูปแบบการท่องเที่ยววันเดียว และการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่าในภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณา

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

¹College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University

*Corresponding author. E-mail: piyanut.po@skru.ac.th

แต่ละด้านนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับดีในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน การมีส่วนร่วม จังหวัดสงขลา

Abstract

This study explores the development of Community-Based Tourism Routes through a Participatory Process in Koh Taew Community, Muang, Songkhla Province.

The objectives of this research are as follows:

- 1) To investigate the contextual factors surrounding the Koh Taew community located in Mueang, Songkhla Province.
- 2) To assess the tourism potential of the community based on its available resources.
- 3) To design activities and tourism routes tailored to the community, with a particular emphasis on community involvement.
- 4) To evaluate the satisfaction levels of stakeholders with the newly established tourism route available in the area.

The research participants involved in the development of Community-Based Tourism (CBT) include various stakeholders such as the village headman, assistant village headman, Mayor of Koh Taew Subdistrict Municipality, Permanent Secretary of Koh Taew Subdistrict Municipality, representative officials from Koh Taew Subdistrict Municipality, local philosophers, agricultural entrepreneurs, community entrepreneurs, local fishing entrepreneurs, and academics with expertise in the area, totaling 30 individuals. The researcher employed a mixed research method, initially conducting qualitative research followed by quantitative analysis.

The research findings indicate that the Koh Taew community possesses significant potential in community-based tourism, particularly in cultural, agricultural, and fisheries dimensions. This potential presents opportunities to attract tourists across multiple facets. Through collaborative efforts involving various villages within Koh Taew, the community can capitalize on its strengths and enhance its tourism offerings.

Moreover, the development of tourist route centered around the concept such as the “Community Agricultural Tourism of the Koh Taew People,” offers a structured and engaging one-day trip experience.

Tourists' satisfaction with the overall Koh Taew community tourism route testing activity was rated at a favorable level, with a mean score of 3.65. Examining specific aspect, tourists expressed satisfaction at a commendable level regarding attractions with a mean score of 3.90. Similarly, satisfaction levels for activities and tourism facilities were also high, with mean scores of 3.71 and 3.59, respectively.

Keywords: Community capacity, Community tourism, Participation, Songkhla Province

บทนำ

ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ภาคการท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ในปี 2562 ประเทศไทยรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเกือบ 40 ล้านคน สร้างรายได้ประมาณ 2 ล้านล้านบาท คิดเป็น 11% ของ GDP ของประเทศ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีผลข้างเคียง เช่น ชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เกิดความสัมพันธ์เชิงแสวงหาประโยชน์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ อีกมากมาย แม้ว่าการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 จะทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องหยุดชะงัก ซึ่งการหยุดชะงักดังกล่าว ถือเป็นโอกาสสำหรับประเทศไทย ในการทบทวนและเปลี่ยนตำแหน่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อก้าวไปข้างหน้าบนเส้นทางที่ยั่งยืนและยืดหยุ่นมากขึ้น (United Nations Development Programme, 2022)

การท่องเที่ยวชุมชน (Community tourism) คือ การท่องเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้น ๆ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน คือ เอกลักษณ์อันโดดเด่นหรือที่เรียกว่า อัตลักษณ์ (Identity) ของแต่ละชุมชน ที่นำมาเป็นจุดขายหรือสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน (ปณิต อัสวชัย, 2558) เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community Based Sustainable Tourism, [CBST]) และต่อมาสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism, [CBT]) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นานาชาติให้การยอมรับว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชุมชน ทั้งในด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูวัฒนธรรม สืบทอด เผยแพร่ และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวหรือผู้คนในชุมชนกับผู้มาเยือน สร้างการรับรู้

ความผูกพันผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565) มากไปกว่านั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งการที่ชุมชนมีส่วนร่วม (Participation) หรือการเห็นพ้องกันในเรื่องของการต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จนเกิดความคิดริเริ่มโครงการและการปฏิบัติการที่ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน (จินตวีร์ เกษมศุข, 2557) การขับเคลื่อนวาระการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน CBT ช่วยให้ผู้ในท้องถิ่นได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว และมอบการตัดสินใจที่สำคัญไว้ในมือของพวกเขา เนื่องจากเป็นผู้อยู่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลานาน ชุมชนท้องถิ่นจึงมีแรงจูงใจมากขึ้นในการสร้างสมดุลการเติบโตทางเศรษฐกิจ (UNDP, 2022)

โดยพื้นฐานแล้ว CBT เป็นเรื่องของการเสริมพลังให้กับชุมชน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่คนในท้องถิ่นได้รับพลังในการยกระดับความเป็นอยู่ของตนเอง (UNDP, 2022) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งภาวะความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่งเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีส่วนร่วมและสร้างความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ และนำไปสู่การประสบความสำเร็จ

การศึกษาที่ผ่านมาทั้งในและต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา CBT ที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ช่วยปรับปรุงเศรษฐกิจในชนบท (Harwood, 2010) โดยเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น (Armstrong, 2012; Ashikin et al., 2010) การศึกษา CBT เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับท้องถิ่นและชุมชน (Armstrong, 2012; Harwood, 2010) การศึกษา CBT ในมิติการเป็นเจ้าของและบริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น (Armstrong, 2012 & Harwood, 2010) การศึกษา CBT เพื่อความยั่งยืน (Armstrong, 2012; Harwood, 2010) และการลดความยากจน ทั้งนี้การศึกษา CBT ในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน (เมษ์ชาวิน พลโยธี และคณะ, 2565) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (สมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2550; ปรัชญาพร พัฒนผล, 2554; ณิชาดา วิเศษภาค, 2561)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่เฉพาะ ทั้งยังได้รับการหนุนเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่า ชุมชนยังขาดการจัดการเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยว (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [อพท.], 2565) จากข้อมูลทีกล่าวมาในเบื้องต้น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ CBT ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว แม้ว่าการศึกษาก่อนหน้านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแง่มุมต่าง ๆ ของ CBT

ชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนหนึ่งที่มีระยะห่างจากอำเภอเมืองสงขลา ประมาณ 14 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตรโดยเน้นการผลิตพืชเป็นหลัก เช่น ข้าว ยางพารา ไม้ผล และพืชผัก สำหรับการประมงจะเป็นการประมงชายฝั่งหรือประมงขนาดเล็ก นอกจากนั้น ชุมชนเกาะแก้วยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล เช่น หาดบ้านบ่ออิฐ ซึ่งมีชายหาดที่สวยงาม และนักท่องเที่ยวยังไม่หนาแน่นเมื่อเทียบกับหาดสมิหลา อีกทั้ง ยังมีศาสนสถาน ได้แก่ วัด สำนักสงฆ์ และมัสยิด และยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนมากที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน เช่น การทำข้าวยาต้ม (ตำ) การแปรรูปข้าวพองด้วยเครื่องแกงเป็นขนมโรซบอเกาะ เป็นต้น ในด้านการพัฒนาพบว่า หน่วยงานท้องถิ่นก็มีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่การผลิตด้านการเกษตร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เพียงพอเพื่อเพิ่มรายได้ จากการให้บริการท่องเที่ยว การปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้าง สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นสวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนประจำตำบล (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ, 2566) ผู้วิจัยจึงสนใจพื้นที่ชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในมุมมองด้านศักยภาพและ การพัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว

เพื่อส่งเสริมให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน และเนื่องจากเป็น ช่วงระยะเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น และการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญ สู่ความยั่งยืนได้ในอนาคต แนวคิดนี้ได้รับการยืนยันจากการศึกษาของ กนกกานต์ แก้วนุช (2561) กฤษณวิวัชร ขวลิขิตานนท์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการ พัฒนาการท่องเที่ยว CBT ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นศักยภาพและความพร้อมด้านทรัพยากร ของชุมชนเกาะแก้ว ซึ่งสามารถนำมาใช้เตรียมการท่องเที่ยวชุมชนได้ และสามารถที่จะพัฒนากิจกรรม ท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและบุคลากร ฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเกาะแก้ว
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบนพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3. เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองต่อเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพชุมชน

ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล (2563) ได้ศึกษาความหมายการพัฒนาศักยภาพชุมชนจากนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปการพัฒนาศักยภาพชุมชนได้ว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและกระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความรู้และการพัฒนาทุนของชุมชนที่เหมาะสมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ปิยาภรณ์ รัตโนภาส และคณะ, 2567)

นอกจากนี้ เสน่ห์ รักแก้ว และปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร (2560) ได้กล่าวถึง การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ประสานให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ ที่สูงขึ้น ทั้งขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำ การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์แก่ชุมชน รวมถึงการให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผนตัดสินใจ ดำเนินงาน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน เพื่อการตอบสนองต่อเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ สุธาร์ตน์ รอดบุญสง (2560) ได้เห็นว่า กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งสองฝ่ายทั้งที่เป็นฝ่ายกระตุ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภายนอกและฝ่ายที่รับการเสริมศักยภาพ (ชุมชน) อีกทั้ง ต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป และสอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชนหรือหากต้องปรับเปลี่ยนวิถีปกติของชุมชนก็ควรเปลี่ยนแบบทีละเล็กละน้อย สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนมีแนวทางปฏิบัติหลายแนวทาง การเลือกใช้ทางใดก็ควรพิจารณาจากความพร้อมของชุมชนสำคัญ รวมไปถึงการพิจารณาประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ การพิจารณาความต้องการที่แท้จริงต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหา ความวิกฤตของปัญหา และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น สรุปได้ว่าการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ส่วนหนึ่งมาจากวัฒนธรรมของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและอีกส่วนหนึ่งมาจากผู้นำชุมชนในการรวมพลังชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และ

นำมาใช้ในการพึ่งพาตนเองและสามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง จนกลายเป็นจุดเด่นหรือมีความเฉพาะตัวของชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถจัดสรรสิ่งที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจชุมชนได้

การท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการท่องเที่ยวผ่านชุมชน นิยามขึ้นอยู่กับการสื่อสารความหมายต่อคำดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ ชุมชน เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism, [CBT]) ที่เหมาะสมจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและประสบความสำเร็จ ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชน สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการทรัพยากร กำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน (พิฑูรย์ ทองฉิม, 2558)

CBT มุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของในด้านการวางแผน การก่อสร้าง การบำรุงรักษา และการจัดการของการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งหมายความว่าชุมชนเจ้าของมีการมีส่วนร่วม ควบคุม หรือเป็นเจ้าของผลการวางแผน วรรณกรรมการท่องเที่ยวมีการศึกษา CBT หลายแนวทาง เช่น การพัฒนาชุมชนผ่านการท่องเที่ยว (Blackstock, 2005; Jones, 2005; Kontongeoropoulos, 2005) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบในการวางแผนการท่องเที่ยว (Macbeth, et al., 2004) และการพัฒนากิจการด้านการท่องเที่ยว (Clifton & Benson, 2006) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้ให้บริการและลูกค้า

วัตถุประสงค์หลักของ CBT ในฐานะผลลัพธ์การพัฒนาชุมชน คือ การมอบโอกาสในการกระจายผลประโยชน์ที่ยังไม่มีอยู่ในชุมชน ผลประโยชน์เหล่านี้รวมถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งขณะเดียวกันก็เพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนด้วยทักษะและทรัพยากรเพื่อพัฒนาองค์กรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่ง CBT รูปแบบนี้มุ่งเน้นไปที่การจัดข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวและการพัฒนาทุนมนุษย์ของท้องถิ่น เช่น การสร้างความเท่าเทียมทางเพศ (Scheyvens, 2000) การสร้างงานในชุมชน และการจ้างงาน (Kontongeoropoulos, 2005) การฝึกอบรมผู้ประกอบการและการให้การศึกษาแก่คนในท้องถิ่น (Timothy, 2000) และในการคิดค้นและประยุกต์ใช้แนวทางที่ครอบคลุมกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่การวางแผนการท่องเที่ยว (Reid, 2003)

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญ คือ คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชน ด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน และคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ (Harwood, 2010) ก่อให้เกิดความหวงแหนชุมชน มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ มีความสามัคคี ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป สอดคล้อง

กับ วรรณวิมล ภูนาศ (2558) ได้เห็นว่า การท่องเที่ยว CBT เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีจุดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ทั้งนี้ การทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีความยั่งยืน สิ่งสำคัญคือ ต้องมีการรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับนักท่องเที่ยว สร้างความตระหนักด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในมิติความเป็นชุมชน อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชน ชุมชนที่มีพลังเข้มแข็งล้วนเกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ของปัจเจกบุคคลในชุมชน การท่องเที่ยว CBT ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม จะกำหนดทิศทางโดยชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนจะมีบทบาทการเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาท่องเที่ยว ซึ่งมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ข้อ คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ นอกจากนี้แล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวมอีกด้วย เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน โดยมีวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างสัมพันธ์ภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

การมีส่วนร่วม

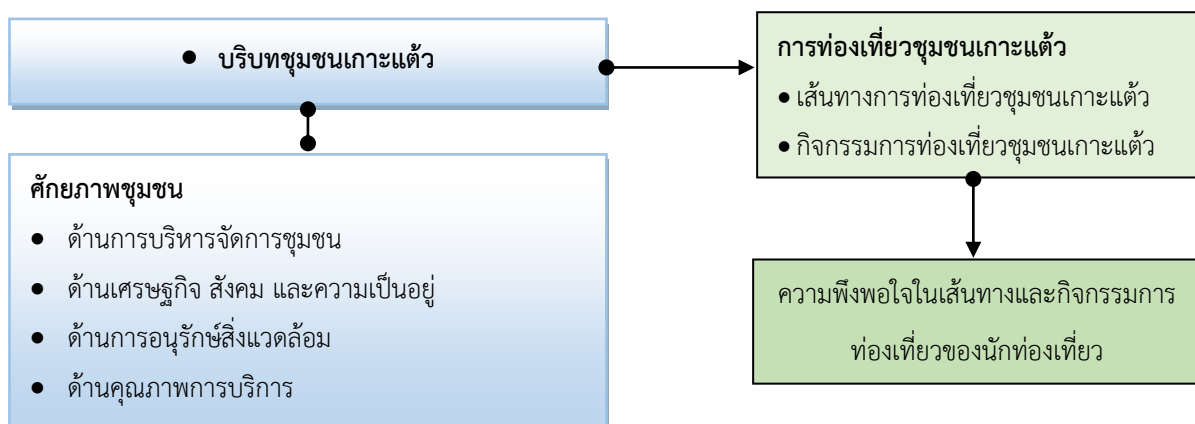
ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล (2563) ได้ศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่าน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (Community participation) เป็นกระบวนการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ ตลอดจนกระบวนการ ตั้งแต่เข้ามาศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา ร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ตัดสินใจ ปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ ติดตามและประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2565) ได้กล่าวไว้ว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมด แนวทางการจัดการที่ดี คือ การได้รับมุมมองของชุมชนก่อนการพัฒนาจะเกิดขึ้น (Li, 2006) ข้อมูลนี้จะให้ข้อมูลแก่นักวางแผนการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการยอมรับที่เป็นไปได้ของการพัฒนาใด ๆ ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความกลัวใด ๆ ที่สามารถบรรเทาลงได้ด้วยการพัฒนากลยุทธ์การจัดการที่เหมาะสมหรือไม่ (Sonmez &

Sirakaya, 2002) สิ่งนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้คนในชุมชนมีความสุขและมีสุขภาพดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเรื่องของพลเมืองโดยทั่วไปมากขึ้นด้วย (Wilson, 2003) สุदारัตน์ รอดบุญส่ง (2560) ได้นำเสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การดำเนินกิจกรรมพัฒนาใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชน หากคนในชุมชนไม่รู้สึกรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของและลงมือดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นอาจไม่สำเร็จและดำรงอยู่ได้ ในทางตรงกันข้ามหากว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้ สามารถมองเห็นและคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอจนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนเองและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น จนเกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ได้รับการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน โดยมีองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นหน่วยงานหลัก เพื่อเตรียมพร้อมให้ชุมชนมีแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากฐานทรัพยากรของชุมชนอย่างมีเอกลักษณ์ และเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง ซึ่งถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้การท่องเที่ยวสามารถกระจายรายได้ไปสู่เศรษฐกิจฐานราก และยังมีมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น การบริหารจัดการที่เหมาะสม ตลอดจนเป็นการทำให้เกิดชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ 3) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) ด้านคุณภาพการบริการ และ 5) ด้านการจัดการทุนเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นมุมมองศักยภาพของชุมชนที่ชัดเจนขึ้น (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565) จึงได้กรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

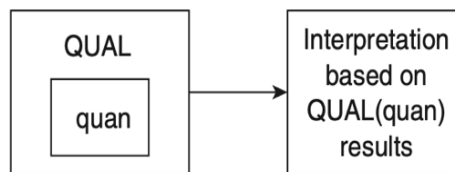

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

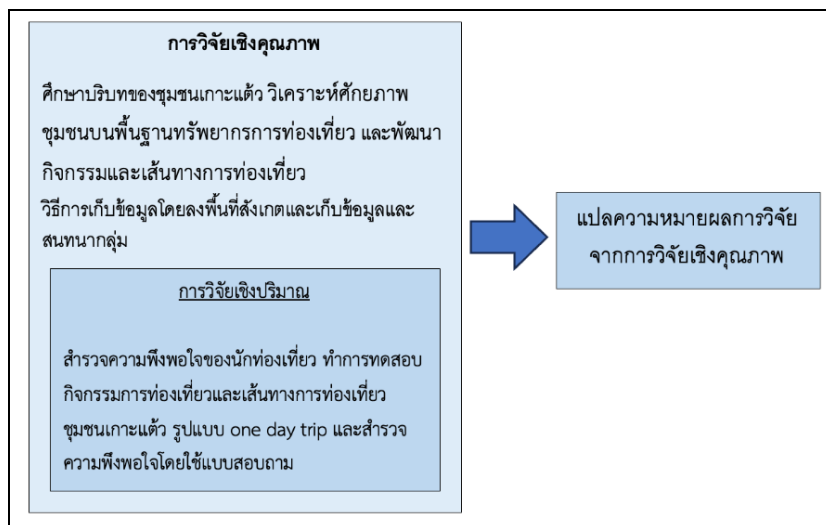
วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) โดยใช้แบบแผนรองรับภายใน (Embedded design) (Creswell et al, 2003; Creswell, 2006) ให้ความสำคัญเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลัก และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research method) เป็นรอง (Qualitative + quantitative design) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบแผนรองรับภายใน
ที่มา: Creswell (2006)

จากแบบการวิจัยดังกล่าว จึงสามารถเขียนได้ดังนี้

ภาพที่ 3 การวิจัยตามแบบแผนรับรองภายใน
ที่มา: ผู้วิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและตัวอย่างการวิจัย

1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน Hagaman and Wutich (2017) เห็นว่าจำนวนผู้ให้ข้อมูล 16 คน ก็เพียงพอสำหรับการสัมภาษณ์ ยกเว้นการวิเคราะห์ข้ามวัฒนธรรมที่ต้องใช้ จำนวน 20 - 40 คน ในขณะที่ Francis et al. (2010) ได้ระบุว่าจำนวนคนไม่เกิน 17 คนจะทำให้ข้อมูลอิ่มตัว ดังนั้นจำนวนผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้จึงเพียงพอ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทองเที่ยว CBT ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาลตำบลเกาะแต้ว ปลัดเทศบาลตำบลเกาะแต้ว เจ้าหน้าที่ตัวแทนจากหน่วยงานเทศบาลตำบลเกาะแต้ว ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการทางการเกษตร ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน และนักวิชาการในพื้นที่

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวจำลองเพื่อทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแต้ว ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะนักวิจัย ตัวแทนชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเกาะแต้ว และนักท่องเที่ยวจำลองทั้งสิ้นจำนวน 20 คน ใช้วิธีแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลในวันที่ 8 กรกฎาคม 2566 เพื่อทดสอบความพึงพอใจรอบแรกในความเหมาะสมของกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น เพื่อนำไปพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือประกอบด้วยแบบบันทึกการสังเกต (Observation form) จากการลงพื้นที่จริง (Field note) การสนทนากลุ่มย่อยและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) วิเคราะห์โดยมีคำถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม สำหรับประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแต้ว โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ ดี (Good) พอใช้ (Fair) และปรับปรุง (Improvement) ทั้งนี้ แบบสอบถามได้ทดสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อพิจารณารายข้อคำถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลสนามจากพื้นที่จริง (Field study) และใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้วิจัยได้จัดบันทึกและบันทึกเสียงจากผู้ที่มีบทบาทในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาลตำบลเกาะแต้ว ปลัดเทศบาลตำบลเกาะแต้ว เจ้าหน้าที่ตัวแทนจากหน่วยงานเทศบาลตำบลเกาะแต้ว ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการทางการเกษตร ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน และนักวิชาการในพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลบริบทของพื้นที่จากเอกสาร รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสอบถามความพึงพอใจเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้กำหนดขึ้นจากกลุ่มอาสาสมัคร (Voluntary selection) ในการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยว ด้วยการสอบถามความพึงพอใจใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) สิ่งดึงดูดใจที่เป็นไฮไลท์ต้องได้รับการนำเสนออย่างน่าสนใจ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยว และ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) คำนี้ถึงวัตถุประสงค์ของการสำรวจ โดยกำหนดประเด็นย่อย ประเด็นหลัก เพื่อนำไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประยุกต์การวิเคราะห์จากแนวทางของ Colaizzi (1978) มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) อ่านบทสนทนาที่ถอดความแล้วหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลอย่างแท้จริง 2) ทบทวนแต่ละข้อความในทุกหน้าอย่างถ่องแท้ เพื่อค้นหาสำคัญของเนื้อเรื่อง 3) ทำความเข้าใจตามนัยสำคัญของเนื้อหา และกำหนดความหมาย 4) กำหนดความหมายของกลุ่มคำที่เป็นประเด็นหลัก 5) รวบรวมผลลัพธ์ที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาและอธิบายหรือบรรยายอย่างถี่ถ้วน และ 6) อธิบายปรากฏการณ์ที่ยังกำกวมให้มีความชัดเจนเท่าที่จะเป็นไปได้

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ทำการวิเคราะห์ความพึงพอใจโดยใช้สถิติพรรณนาและพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของการตอบในแต่ละระดับของความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

บริบทชุมชนเกาะแก้ว

ชุมชนตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองสงขลา 14 กิโลเมตร มีพื้นที่ 17,738 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 11,320 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 3,000 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 3,418 ไร่ ประชากร 11,360 คน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2566) เป็นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเข้ามาบุกเบิกเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธก็เข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงจัดว่าเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันทั้งพุทธ และอิสลาม วิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลเกาะแก้ว “เกาะแก้วน่าอยู่ พลเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี” จากการที่ชุมชนเกาะแก้วที่มี 10 หมู่บ้าน และมีอาชีพหลักคือการทำนา ทำให้เป็นแหล่งดำเนินกิจกรรมในภาคการเกษตร ทรัพยากรในพื้นที่มีทั้งกลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มเลี้ยงแพะ กลุ่มปลูกมะพร้าว น้ำหอม กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์พันธุ์พื้นเมือง และกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ เป็นต้น

ศักยภาพชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ปลัดเทศบาลเกาะแก้ว ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการทางการเกษตร ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน และตัวแทนนักวิชาการ รวมทั้งศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลบริบทของพื้นที่จากเอกสาร รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดเกี่ยวกับศักยภาพของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

1) ด้านการจัดการชุมชน ชุมชนเกาะแก้วมีหน่วยงานท้องถิ่น ภาคส่วนราชการ และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการร่วมพัฒนาชุมชน เช่น เทศบาลตำบลเกาะแก้ว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้นำชุมชนทุกระดับ ให้การสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการระบุในแผนการพัฒนา และช่วงระยะเริ่มต้นเทศบาลตำบลเกาะแก้วได้พยายามสร้างความร่วมมือกับชุมชน โดยการสร้างการรับรู้ และอบรมพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งทักษะที่จำเป็นในการท่องเที่ยวอย่างค่อยเป็นค่อยไป อีกทั้ง ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้ในอนาคต โดยอยู่บนพื้นฐานของวิถีชุมชน

2) ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ ชุมชนเกาะแก้วมีทรัพยากรพื้นที่ถิ่นที่หลากหลาย มีพืชพันธุ์อาหารตามฤดูกาลที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดอาชีพ มีรายได้ เช่น เกษตรกรรม และการประมง ทั้งยังมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น เครื่องแกงตำมือ มีตลาดชุมชนในการกระจายสินค้า นอกจากนั้นแล้ว ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอายุมาอย่างยาวนาน เช่น วัดควนเจดีย์ วัดสามกอง และมัสยิด เป็นต้น

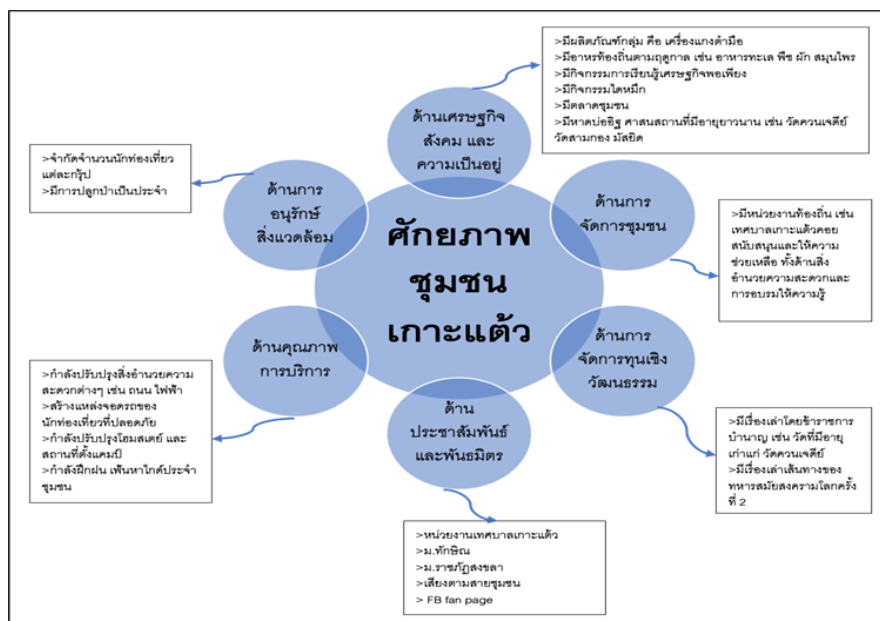
3) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนเกาะแก้วร่วมด้วยเทศบาลตำบลเกาะแก้ว มีแผนการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการปลูกป่า และให้ความสำคัญ

กับการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการลงพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการจัดสรรพื้นที่และทรัพยากร แต่อาจจะยังไม่มีกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

4) ด้านคุณภาพการบริการ ภายใต้การทำงานของเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ได้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้าที่ทั่วถึง ถนนทางเข้าไปยังแหล่งต่าง ๆ สถานที่จอดรถของนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น และกำลังปรับปรุงโฮมสเตย์ สถานที่ตั้งแคมป์ให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ และมีความปลอดภัย เพื่อให้สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม ยังขาดการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเฉพาะ เพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนและยังขาดอาสาสมัครไกด์ชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนยังขาดทักษะด้านการเล่าเรื่อง

5) ด้านประชาสัมพันธ์และพันธมิตร ชุมชนเกาะแก้วมีภาคีเครือข่ายที่พร้อมกระจายข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ให้กับคนภายนอกชุมชนได้รับรู้ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ออฟไลน์ หน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัยที่ร่วมพัฒนาชุมชน เป็นต้น

6) ด้านการจัดการทุนเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะแก้วมีปราชญ์ชาวบ้าน และข้าราชการบ้านาญที่มีความรู้และสามารถเล่าประวัติของแหล่งต่าง ๆ ได้ แต่มีจำนวนคนน้อย เช่น ประวัติความเป็นมาของวัดควนเจดีย์ เส้นทางของทหารสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือความเป็นมาของชุมชนพหุวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เทศบาลตำบลเกาะแก้วกำลังดำเนินการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้สามารถถ่ายทอดสู่รุ่นต่อไปได้ และชุมชนยังมีแผนในการบูรณะอาคารภายในวัดควนเจดีย์เป็นศูนย์เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ต่อไป จึงสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 คักยภาพชุมชนเกาะแก้ว

ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนั้นแล้ว ภายในชุมชนยังมีการจัดการกลุ่มออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อดูแลสมาชิกชุมชน ได้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ 1) กลุ่มสัจจะวันละบาท 2) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3) กลุ่มปลูกผักผสมผสาน 4) กองทุนฌาปนกิจศพ 5) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 6) กองทุนธนาคารขยะ 7) ชมรมผู้สูงอายุ และ 8) กลุ่มออมทรัพย์

จากการลงพื้นที่ของนักวิจัย เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นรวมทั้งเพื่อเป็นการสำรวจทรัพยากรชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ชุมชนเกาะแก้ว พบว่า แหล่งทรัพยากรด้านต่าง ๆ มีความพร้อมทั้งด้านผู้คนที่มีความรู้ ความตั้งใจ และความสนใจ โดยในบางแหล่งมีลักษณะของการรวมกลุ่มและเป็นแหล่งเรียนรู้กับกลุ่มมาศึกษา ดูงาน ดังนี้

1) กลุ่มผักผสมผสาน หมู่ที่ 7 มีสมาชิกกลุ่ม 25 ครัวเรือน เป็นแหล่งที่นัดรวมสมาชิกกลุ่มเพื่ออบรม และเผยแพร่ความรู้ด้านการเพาะปลูก ด้านการเกษตร เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีความรู้ มีอุปกรณ์ทางการเกษตร แล้วกลับไปใช้ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง ในอดีต ผักปลอดสารพิษเหล่านี้เคยจำหน่ายใน “ตลาดสีเขียว” ซึ่งเป็นตลาดของชุมชน ที่จัดให้มีขึ้นเพื่อจำหน่ายสินค้าและผักปลอดสารพิษของชุมชน แต่ได้หยุดชะงักไป เนื่องจากพื้นที่ตั้งของตลาดทำเลไม่ดี ไม่ติดถนนใหญ่ ทำให้ไม่สามารถดึงดูดสายตาของลูกค้าได้ ตลาดจึงซบเซาลงและหยุดไปในที่สุด และยังพบว่ากลุ่มผักผสมผสานยังไม่มีตราหรือแบรนด์และแพคเกจจิ้งของกลุ่มที่ใช้ร่วมกัน และการสื่อสารการตลาดของสินค้ายังมีน้อย

2) กลุ่มเครื่องแกงตำมือ หมู่ที่ 6 มีสมาชิกกลุ่ม 63 คน เป็นกลุ่มที่มีมานานและมีการแสดงสินค้าในงานประชาสัมพันธ์เพื่อจำหน่ายเครื่องแกงเป็นประจำ สถานที่ตั้งของกลุ่มพร้อมสำหรับรับลูกค้า/นักท่องเที่ยวในจำนวนไม่มากนัก แต่ยังคงปรับปรุงสถานที่โดยรอบให้อยู่ในสภาพที่พร้อมมากยิ่งขึ้น ในด้านการสาธิตกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกกลุ่มมีความชำนาญมาก

3) สวนผักนายฉกาจ หมู่ที่ 6 เป็นศูนย์การเรียนรู้และเพาะปลูกต้นกล้าผักเพื่อจำหน่าย โดยใช้สถานที่บริเวณบ้าน และมีการแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายต้นกล้าและผักสดเป็นประจำ สถานที่ตั้งมีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องปรับพื้นที่บริเวณบ้านให้เป็นระเบียบและเป็นสัดส่วนมากขึ้น

4) ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หมู่ที่ 7 มีประชาชนชาวบ้านเป็นเจ้าของศูนย์ ฯ และมีพื้นที่เป็นสัดส่วนพร้อมรับนักท่องเที่ยว โดยปกติจะรับกลุ่มศึกษาดูงานทั้งจากภายในจังหวัดและต่างจังหวัด แต่ทางเข้าศูนย์ ฯ ค่อนข้างไกลและต้องมีการปรับภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น

5) ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 และกิจกรรมไต่หมึก กิจกรรมไต่หมึกหรือป่นหมึก เป็นอาชีพหนึ่งของชาวบ้านในชุมชน แต่ยังไม่มีการรวมกลุ่มที่ชัดเจนเพื่อการท่องเที่ยว มีกลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ คือ 1) กลุ่มประมงพื้นบ้าน และ 2) กลุ่มลาดตระเวนชายฝั่ง นอกจากนี้แล้ว ชาวบ้านจะมีเรือเป็นของตนเองเพื่อ

ออกไปโตหมึก โดยเรือ 1 ลำ สามารถนั่งโดยสารได้ประมาณ 3 - 4 คน และช่วงฤดูกาลที่เหมาะสมสำหรับโตหมึก คือ เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนสิงหาคม ของทุกปี

เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น ให้ข้อมูล รวมทั้งลงมติเลือกแหล่งที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็น กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม บนฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ โดยใช้ วิธีการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า กลุ่มหรือสถานที่ที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวและสื่อถึงอัตลักษณ์ วิถี ชีวิตของชุมชนและสามารถถ่ายทอดความโดดเด่นของชุมชนได้ดี จนได้รูปแบบการท่องเที่ยววันเดียว (One day trip) “การท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะแก้ว” ประกอบด้วย 7 สถานที่ ใน 1 เส้นทาง ดังนี้

1) เส้นทางจาก วัดควนเจดีย์ ถึง กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ (ใช้เวลาในการเดินทาง 3 นาที) กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ การตัดบาตรรับอรุณในช่วงเช้า ต่อด้วยรับประทานอาหารเช้าด้วยเมนูอาหารพื้นถิ่น (เช่น ข้าวยาต้ม (ตำ) ขนมเปียกปูน ซา กาแฟ) โดยให้นักท่องเที่ยวที่สนใจจะได้ทดลองชิม (ตำ) ข้าวยา ต่อด้วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดและชุมชนตำบลเกาะแก้ว และนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไป สัมผัสความงามองค์พระเจดีย์และสามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบของวัดและชุมชนบริเวณใกล้เคียง ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจ คือ เจดีย์ หอระฆัง และกุฏิพระสงฆ์สร้างบนก้อนหินทั้งหมด

2) เส้นทางจาก กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ ถึง สวนนายฉกาจ (ใช้เวลาในการเดินทาง 5 นาที) กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ การเรียนรู้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง วิธีการทำนา ภูมิปัญญาเครื่องแกงตำมือ การแปรรูปข้าวพองด้วยเครื่องแกงเป็นขนมโรตีสายไหมจากนั้น นักท่องเที่ยวจะได้ทดลองตำเครื่องแกงด้วยตนเอง และสามารถซื้อผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปกลับไปบริโภคได้ด้วย

3) เส้นทางจาก สวนนายฉกาจ ถึง ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ใช้เวลาในการเดินทาง 6 นาที) นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีเกษตรกรรม คือ การเรียนรู้การเพาะปลูกต้นกล้าสวนครัว การผสมดินสำหรับปลูกผัก และการได้ลงมือปลูกผักด้วยตนเอง จากนั้น นักท่องเที่ยวจะได้เก็บผักด้วยตนเองเพื่อ มาทำสลัดโรลรับประทานและซื้อผักกลับไปบริโภค

4) เส้นทางจาก ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (เครือข่าย) (ศูนย์จัดการ ศัตรูพืชชุมชน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง) ถึง บึงบัวบ้านคลองควาย (ใช้เวลาในการเดินทาง 2 นาที) กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์อาหารท้องถิ่นภาคใต้ ที่ใช้ วัตถุดิบพื้นถิ่นในการประกอบอาหาร ณ ศูนย์การเรียนรู้ ฯ ด้วยเมนูอาหารจากพืชท้องถิ่นตามฤดูกาล เช่น แกง เลียงกุ่มสด ปลาแห้งทอด ปลาหมึกต้มหวาน น้ำพริกมะม่วง ปลาดุกร้าทอด น้ำสมุนไพรร จากนั้น นักท่องเที่ยว จะได้เรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชไร่น้ำและดินขมแปลงสาธิต

5) เส้นทางจาก บึงบัวบ้านคลองควาย ถึง ตลาดชุมชนเกาะแก้ว ณ หาดบ่ออิฐ (ใช้เวลาในการเดินทาง 5 นาที) กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน พื้นที่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และชื่นชมทุ่งดอกบัวที่บ้านเต็มท้องนา ได้เรียนรู้พันธุ์ปลา และถ่ายภาพกับทัศนียภาพที่สวยงาม

6) เส้นทางจาก ตลาดชุมชนเกาะแก้ว ณ หาดบ่ออิฐ ถึง กิจกรรมไถหมึก ณ หาดบ่ออิฐ (ใช้เวลาในการเดินทาง 2 นาที) กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ นักท่องเที่ยวจะได้เลือกซื้อสินค้าพื้นถิ่น ทั้งของสดของแห้ง และสินค้าจากกลุ่มชุมชน เช่น กลุ่มขนมพื้นบ้าน กลุ่มเครื่องแกง กลุ่มผักปลอดสารพิษ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากมาวเบอร์รี่ กลุ่มน้ำมันนวด เป็นต้น

7) กิจกรรมไถหมึก ณ หาดบ่ออิฐ เป็นกิจกรรมปิดท้ายทริป กิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส คือ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เครื่องมือในการหาปลา การออกเรือเพื่อไถหมึกตามวิถีชาวประมงพื้นบ้านอย่างใกล้ชิด

แต่อย่างไรก็ตาม โปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวสามารถยืดหยุ่นได้ตามข้อจำกัดของเวลา ซึ่งสามารถวาดเป็นแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวได้ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองในเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว “การท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะแก้ว”

หลังจากได้เส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้วนั้น ชุมชนและนักวิจัยได้มีการทดสอบกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ด้วยกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวจำลองเพื่อทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ได้แก่ คณะนักวิจัย ตัวแทนชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว และนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน ร่วมกันทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว และได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ในภาพรวม ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) สิ่งดึงดูดใจที่เป็นไฮไลท์ต้องได้รับการนำเสนออย่างน่าสนใจ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยว และ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองต่อกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ครั้งที่ 1 ในภาพรวม 4 ด้าน มีดังนี้

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
1. การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	
1.1 เส้นทางที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสามารถเข้า-ออกได้หลายเส้นทาง	3.57
1.2 ถนนสู่แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในสภาพดีและปลอดภัย	3.00
1.3 ระยะทางสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมและสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ	3.57
1.4 ป้ายบอกทาง/ป้ายชี้ทางสู่แหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอและชัดเจน	3.00
1.5 ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ	3.43
ค่าเฉลี่ยรวม	3.31
2. สิ่งดึงดูดใจ	
2.1 มีธรรมชาติที่สวยงามและโดดเด่น	4.00
2.2 มีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์	4.14
2.3 มีศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดึงดูดใจ	3.57
2.4 มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน	3.86

ตารางที่ 1 การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองต่อกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ครั้งที่ 1 ในภาพรวม 4 ด้าน มีดังนี้ (ต่อ)

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
2.5 มีอาหารท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน	4.29
2.6 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์	3.86
2.7 มีเครื่องแต่งกายประจำถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์	3.57
ค่าเฉลี่ยรวม	3.90
3. กิจกรรมการท่องเที่ยว	
3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลายและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน	3.57
3.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ	4.00
3.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวมีการผสมผสานความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน และสิ่งแวดล้อม	4.29
3.4 ระยะเวลาในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	3.14
3.5 มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และมีมาตรการด้านสุขอนามัยที่เหมาะสม	3.43
3.6 มีผู้ดูแลให้ความรู้และคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	3.43
3.7 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	4.14
ค่าเฉลี่ยรวม	3.71
4. สิ่งอำนวยความสะดวก	
4.1 สถานที่จอดรถ/เรือ มีความสะดวก เพียงพอ และปลอดภัย	4.29
4.2 มีป้ายประชาสัมพันธ์และขั้นตอนการติดต่อที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย	3.43
4.3 มีป้ายสื่อความหมาย เจ้าหน้าที่แนะนำเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว	3.29
4.4 มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประกอบคำบรรยายท่องเที่ยว	3.29
4.5 มีบริการร้านอาหาร ร้านค้า ร้านของที่ระลึก ที่เพียงพอและเหมาะสม	3.57
4.6 มีห้องสุขาสาธารณะที่สะอาดและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	3.43
4.7 มีจุดแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายภายในชุมชน	3.29
4.8 มีระบบการชำระค่าสินค้าของฝากของที่ระลึกที่ปลอดภัยผ่านระบบออนไลน์ เช่น ธุรกรรมออนไลน์ คิวอาร์โค้ด อินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง เป็นต้น	4.14
ค่าเฉลี่ยรวม	3.59

จากตารางสรุปได้ว่า

1. ด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือเส้นทางที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสามารถเข้า-ออกได้หลายเส้นทาง และระยะทางสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมและสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.57) รองลงมา คือระบบข้อมูลสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.43)

2. ด้านสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีอาหารท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.29) รองลงมา คือมีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.14)

3. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการผสมผสานความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ชุมชน และสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.29) รองลงมา คือนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.14)

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจระดับดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือสถานที่จอดรถ/เรือ มีความสะดวก เพียงพอ และปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.29) รองลงมา คือการมีระบบการชำระค่าสินค้าของฝากของที่ระลึกที่ปลอดภัยผ่านระบบออนไลน์ เช่น ธุรกิจออนไลน์ คิวอาร์โค้ด อินเทอร์เน็ต แบงก์กิ้ง เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.14)

ตารางที่ 2 สรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้วของแต่ละกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	แนวทางปรับปรุง
1.การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเกาะแก้ววัดควนเจดีย์	1.ระยะเวลาและรูปแบบการนำเสนอควรกระชับและบริหารเวลาให้ดียิ่งขึ้น 2. ควรป้องกันการลื่น บริเวณบันไดทางขึ้นโบสถ์ เนื่องจากเป็นตะไคร่น้ำ 3.ควบคุมเวลาให้เหมาะสม 4.จุดที่ทำข้าวต้ม ควรมีเรื่องเล่า วิธีทำ จะทำให้น่าสนใจมากขึ้น และฝึกให้เล่าเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ	1.ปรับ/เตรียมพื้นที่ให้เหมาะสมกับการรับนักท่องเที่ยว 2.จัดห้องน้ำที่สะอาดไว้รองรับนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 สรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้วของแต่ละกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้ (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	แนวทางปรับปรุง
2.สัมผัสประสบการณ์ภูมิปัญญาวิถีชีวิตชุมชนเกาะแก้ว กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ หมู่ที่ 6	<ol style="list-style-type: none"> 1.ไม่ควรใช้เวลานานเกินไป ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จะไม่มีพื้นที่รองรับที่เพียงพอ 2.ควรให้กลุ่มปรับสถานที่การผลิตให้มีวัตถุดิบปลูกรอบโรงผลิต เช่น พริก ตะไคร้ ขมิ้น อาจปลูกในภาชนะ 3.เรื่องเล่าควรร้อยเรียงกันไปทั้งเรื่องเครื่องแกงและพันธุ์ข้าวพื้นถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ปรับ/เตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมกับการรับนักท่องเที่ยว
3.คนรุ่นใหม่หัวใจเกษตรอินทรีย์ สวนนายฉกาจ หมู่ที่ 7	<ol style="list-style-type: none"> 1.สถานที่จัดกิจกรรมอยู่กลางแจ้ง 2.ผู้เล่าเรื่องปรับให้มีความเป็นธรรมชาติตามเนื้อหาที่ทำมาอยู่แล้ว 3.กิจกรรมการสาธิตควรเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติจริง จุดสาธิตมีแดดส่องมากเกินไป 4.ควบคุมเวลาในการพาเดินชมจุดต่าง ๆ 5.ควบคุมเวลา ณ จุดจำหน่ายสินค้า 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ปรับ/เตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมกับการรับนักท่องเที่ยว ไม่ให้อยู่ในที่ที่แดดส่องจนเกินไป 2.บริหารจัดการเวลาและกิจกรรมให้กระชับ
4.ตามรอยพ่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	<ol style="list-style-type: none"> 1.ควรปรับเส้นทางเข้าสู่ศูนย์ ฯ เพื่อรองรับกรณีฝนตกหนัก ป้องกันพื้นที่มีน้ำขัง 2.เพิ่มการเล่าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรม 3.จุดถ่ายภาพ ปรับให้มีความแข็งแรง 	<ol style="list-style-type: none"> 1.พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และมีพื้นที่ให้ทดลองทำกิจกรรม

ตารางที่ 2 สรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้วของแต่ละกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้ (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	แนวทางปรับปรุง
5.เปิดประสบการณ์วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน หาดบ่ออิฐ หมู่ที่ 8	<p>1.ควรจัดกิจกรรมไต่หมึกในช่วงที่เป็นฤดูกาลของปลาหมึกและสถานที่ควรรองรับช่วงฤดูฝนด้วย</p> <p>2.ควรรจัดชุดอาหารเบรคให้นักท่องเที่ยวก่อนลงทะเลไต่หมึก</p> <p>3.ควรฝึกการนำเสนอหรืออธิบายวิธีการไต่หมึกในระหว่างทำกิจกรรมในเรือ</p> <p>4.จุดรับประทานอาหารหลังขึ้นจากเรือ ไฟฟ้าไม่ทั่วถึง และหากเป็นช่วงหน้าฝนอาจเกิดปัญหาสถานที่นั่งรับประทานอาหาร รวมทั้งจุดที่ให้นักท่องเที่ยวให้เดินชมร้านค้าในตลาดชุมชน</p>	1.จัดทำตารางการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการท่องเที่ยวตามฤดูกาล

อภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพชุมชนบนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในรูปแบบการท่องเที่ยววันเดียว “การท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะแก้ว” พบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนมีความพร้อมและมีความหลากหลาย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในหลายมิติ ทั้งมิติด้านวัฒนธรรม ด้านเกษตรกรรม และด้านการประมง ซึ่งชุมชนเกาะแก้วสามารถรวมกลุ่มและพัฒนาทักษะการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งได้ ผ่านการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลเกาะแก้ว โดยกลุ่มที่มีความโดดเด่นและสามารถเป็นฐานตั้งต้นให้กับชุมชนได้ มีดังนี้ 1) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเกาะแก้ว วัดควนเจดีย์ 2) สัมผัสประสบการณ์ภูมิปัญญาวิถีชีวิตชุมชนเกาะแก้ว กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ หมู่ที่ 6 3) คนรุ่นใหม่หัวใจเกษตรอินทรีย์ สวนนายฉกาจ หมู่ที่ 7 4) ตามรอยพ่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หมู่ที่ 7 5) ชมบึงบัวบ้านคลองควาย หมู่ที่ 7 6) ตลาดชุมชนเกาะแก้วหมู่ที่ 8 และ 7) เปิดประสบการณ์วิถีชีวิตประมงพื้นบ้านหาดบ่ออิฐ หมู่ที่ 8 ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์

อย่างครบถ้วน เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ นิमित ชุ่นสั้น และคณะ (2564) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนทุ่งมะพร้าว จังหวัดพังงา ได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เส้นทางประวัติศาสตร์ เส้นทางอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และเส้นทางศึกษาด้านสังคม เพื่อตอบโจทย์ฐานทรัพยากรชุมชนที่มีหลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป เช่นเดียวกันกับ สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ (2563) ได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยอาศัยต้นทุนของชุมชนเป็นหลักและจัดการบนฐานของทรัพยากรท้องถิ่น

ผลจากการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า พบว่า กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี ได้แก่ แหล่งเกษตรอินทรีย์ ที่สวนนายฉกาจ และการเปิดประสบการณ์วิถีชีวิตประมงพื้นบ้านที่หาดบ่ออิฐ กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ การตามรอยพ่อที่ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และการสัมผัสประสบการณ์ภูมิปัญญาวิถีชีวิตชุมชนเกาะเต่าที่กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ ส่วนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเกาะเต่าที่วัดควนเจดีย์ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับดี

ชุมชนเกาะเต่า เป็นชุมชนที่ผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธและมุสลิม เส้นทางท่องเที่ยวที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นมาก็มีการผสมผสานผู้นำกลุ่มทั้งไทยพุทธและมุสลิม ทำให้มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิต การท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน มาร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อต่อยอดให้การท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่ามีความยั่งยืน นำไปสู่การเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งให้กับชุมชน เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนภายใต้บริบทของชุมชนเอง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561) ซึ่งในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนจะเป็นการช่วยให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Community empowerment) โดยการเชื่อมโยงระหว่างคน ความรู้ และทรัพยากร จนเกิดเป็นกระบวนการที่คนพัฒนาใหม่ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การจัดการและการพัฒนา กล่าวได้ว่าชุมชนมีการจัดการตนเอง มีการจัดองค์กรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพชุมชน คือ การเริ่มและเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความรู้ กระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างทุนความรู้ ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคม และเป็นประสบการณ์ในการพัฒนา ทำให้คนในชุมชนท่องเที่ยวมีอาชีพ รายได้ เกิดความสามัคคีและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวชุมชนเกาะเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีความโดดเด่นและสามารถเป็นแนวทางตั้งต้นให้กับชุมชนได้ โดยเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมีรูปแบบการท่องเที่ยววันเดียว ภายใต้บริบท “การ

ท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะแก้ว” ประกอบไปด้วยแหล่งที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ได้แก่ 1) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเกาะแก้ว ณ วัดควนเจดีย์ 2) สัมผัสประสบการณ์ ภูมิปัญญาวิถีชีวิตชุมชนเกาะแก้ว กลุ่มผลิตเครื่องแกงตำมือ 3) คนรุ่นใหม่หัวใจเกษตรอินทรีย์ สวนนายฉกาจ 4) ตามรอยพ่อศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 5) ชมบึงบัวบ้านคลองควาย 6) ตลาดชุมชนเกาะแก้ว และ 7) เปิดประสบการณ์ วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน หาดบ่ออิฐ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำลองต่อกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับดี แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว ยังมีความจำเป็นต้องได้รับความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้าน การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ภายในกลุ่มและระหว่างทำกิจกรรมไปกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ความรู้และสร้างบรรยากาศทางการท่องเที่ยวให้มีความสุข อบอุ่น และเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้วสอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานเทศบาลตำบลเกาะแก้ว ที่ต้องการพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยว เนื่องจากตำบลเกาะแก้วมีความพร้อมด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลเกาะแก้วได้อีกด้วย เช่น ในหมู่ที่ 5 มีวัดสามกอง ซึ่งเป็นวัดที่มีประวัติมาอย่างยาวนานนับร้อยปี และมีเรื่องเล่าต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเทศบาลตำบลเกาะแก้วจะสานต่อผลการวิจัย โดยจัดให้มีโครงการที่สามารถต่อยอดด้านการท่องเที่ยว เสริมศักยภาพพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็งและปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเข้าแหล่งที่ต่าง ๆ ให้มีความสะดวกมากขึ้น โดยยังอยู่บนฐานของความเป็นชุมชน ทั้งยังซ่อมแซม ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สามารถใช้งานได้และมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เช่น ห้องน้ำ ห้องละหมาด ลานจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว ไฟฟ้าที่ต้องมีทั่วถึงทุกจุด เป็นต้น เพื่อให้เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการสานต่อโครงการต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำชุมชนและสมาชิกภายในชุมชนเกาะแก้ว ควรมีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเฉพาะ หรือมีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนเกาะแก้ว เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบหลักและแบ่งหน้าที่ในการทำงาน และการบริหารกลุ่มที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ควรมีการจัดตั้งศูนย์กลางการรับ/บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งการกำหนดอัตราค่าโปรแกรมทัวร์ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ชุมชนท่องเที่ยวเกาะแก้ว สามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ และสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่ไม่ต้องการกิจกรรมที่มากเกินไป เช่น โปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร เน้นเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกข้าวพื้นถิ่น และ

การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นชื่นชมความงดงามของสถานที่ที่เก่าแก่ของชุมชน เช่น ดูพระอาทิตย์ขึ้นที่วัดควนเจดีย์ ชมความงดงามของวัดสามกองที่มีอายุกว่าร้อยปี หรือมัศจรรย์เก่าแก่ของชุมชนเกาะเต่าที่ตั้งอยู่ใจกลางของชุมชน ซึ่งก็จะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยพุทธและมุสลิม หรือสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัย จะมีโปรแกรมไต่หมึกที่บ่ออิฐ เน้นการนั่งเรือออกไปไต่หมึก กลับมาทำอาหารร่วมกัน ได้เรียนรู้วิถีชาวประมงและเข้าพักที่โฮมสเตย์ของชุมชน

3. หน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเบื้องต้น เพื่อให้ชุมชนเข้าใจแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนที่แท้จริงและทั่วถึง

4. หน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ควรส่งเสริมและสนับสนุนพร้อมทั้งเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การบริหารจัดการ และการตัดสินใจของกลุ่มชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมและการเป็นเจ้าของที่ดี นอกจากนั้นแล้ว ควรอำนวยความสะดวกในเรื่องการปรับปรุงภูมิทัศน์และถนนรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้พร้อมต่อการรับนักท่องเที่ยว

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและมุ่งเน้นการทำตลาดที่ยั่งยืน เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแผนแม่บทชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการ CBT เพื่อความยั่งยืน เพื่อนำมาเป็นกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

2. ควรนำหลักคิดการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวแบบ CBT จากฐานทรัพยากรของชุมชนมาใช้ เพื่อสร้างแรงดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

3. ควรประยุกต์หลักคิดการท่องเที่ยว CBT บนแนวคิดชุมชนอัจฉริยะ (CBT based on intelligence community) มาใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

รายการอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2561). ปัจจัยการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 14(1), 110-127. <https://so02.tcithaijo.org/index.php/jitt/article/view/163061/117805>
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กฤษฎีวัชร ขวลิขานนท์ และเพชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ. (2565). ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 11(2), 82-90. <https://so03.tcithaijo.org/index.php/JIRGS/article/view/261294/175331>
- จินตวีร์ เกษมศุข. (2557). *หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิชาดา วิเศษภาส. (2561). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านนาต้นจันท์ ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. <http://www.updc.clm.up.ac.th/bitstream/123456789/238/1/Nichada%20Wisetskart.pdf>
- นิมิต ชื่นสัน, สัญญา ฉิมพิมล, พิมลรัตน์ ภูเขียว, สุภัทรา สังข์ทอง, ประภาศรี อึ้งกุล, ยุทธชัย ฮารีบิน, สิรินทรา สังข์ทอง และพิมพิกา พูลสวัสดิ์. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนทุ่งมะพร้าว จังหวัดพังงา. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 4(2), 326-340. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JLASI/article/view/248953/168145>
- ปิยาภรณ์ รัตโนภาส, จาตุรันต์ แซ่มสู่น, อารยา สุนทรวิภาต, ลักษมณ บุญมา และปวงปณิต สออบขุนทด. (2567). การเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนด้วยผลิตภัณฑ์และเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวตามแนวชายฝั่งทะเล จังหวัดจันทบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 6(1), 309-324. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/271255/182015>
- ปณิต อัสวชัย. (2558). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 9(18), 60-67. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/trujournal/article/view/56540/47043>

- ปรัชญาพร พัฒนผล. (2554). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/TU0069/TU0069_fulltext.pdf
- พิฑูรย์ ทองฉิม. (2558). *การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์]. <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/10157/1/404539.pdf>
- ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล. (2563). *นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอคลอง
หลวง จังหวัดปทุมธานี* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เมษธาวิณ พลโยธี, สุธาธินี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลวานิชเจริญ. (2565). *แนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไต่ดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.
วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 18(1), 1-25.* <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/view/254270/172775>
- วรรณวิมล ภู่นาค. (2558). *ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน:กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา.
วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 26(1), 63-74.*
- สกาวรัตน์ บุญวรรณ, เกษตรชัย และหิม และบัณฑิตา หลิมประดิษฐ์. (2563). *การพัฒนาเส้นทาง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 21(1),
1-14.* <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/cmresearch/article/view/235821/164341>
- สุภารัตน์ รอดบุญส่ง. (2560). *การถอดบทเรียนกระบวนการวิจัยของชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพและ
เครือข่าย ตำบลคอรุ่ม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์].
- เสน่ห์ รักเกื้อ และปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร. (2560). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่ม
ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าพรุควนเค็ง* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย.
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน
นครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี
สารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.*
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). *รายงานข้อมูลการวิจัยชุมชนเกาะแก้ว อำเภอ
เมือง จังหวัดสงขลา. ผู้แต่ง.*

- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2565, 20 มิถุนายน). ท.ท.ช. ไฟเขียว ประกาศ “ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. <https://www.das.ta.or.th/th/article/1242>
- Armstrong, R. (2012). An Analysis of the Conditions for Success of Community-Based Tourism Enterprises. *ICRT Occasional Paper (OP21)*, 1-52.
- Ashikin, M.N., Kayat, K., & Mohamed, B. (2010). The challenges of community-based homestay programme in Malaysia. *Regional Conference on Tourism Research (RCTR 2010)*, Universiti Sains Malaysia, Penang, Malaysia.
- Blackstock, K. (2005). A critical look at community based tourism. *Community Dev. J.* 40, 39-49.
- Clifton, J. & Benson, A. (2006). Planning for Sustainable Ecotourism: The Case for Research Ecotourism in Developing Country Destinations. *J. Sustain. Tourism*.14, 238-254.
- Colaizzi, P. (1978). *Psychological research as the Phenomenologist views it. In Existential-Phenomenological Alternatives for Psychology* (Valle R. & King M. eds), Oxford University Press, 48-71.
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M., & Hanson, W. (2003). *Advanced mixed methods research designs*. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (pp. 209–240). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell. J. W. (2006). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Francis, J. J., M. Johnston, C. Robertson, L. Glidewell, V. Entwistle, M. P. Eccles, and J. M. Grimshaw. (2010). What is an adequate sample size? Operationalising data saturation for theory-based interview studies. *Psychology and Health*, 25, 1229–45.
- Hagaman, A. K., & Wutich, A. (2017). How Many Interviews Are Enough to Identify Meta themes in Multisited and Cross-cultural Research? Another Perspective on Guest, Bunce, and (2006) Landmark Study. *Field Methods*, 29(1), 23-41. <https://doi.org/10.1177/1525822X16640447>
- Harwood,S. (2010). Planning for Community Based Tourism in a Remote Location. *Sustainability* 2010, 2, 1909-1923. doi:10.3390/su2071909

- Jones, S. (2005). Community Based Ecotourism: The Significance of Social Capital. *Ann. Tourism. Res.*22, 303-324.
- Kontogeorgopoulos, N. (2000). Community Based Ecotourism in Phuket and Ao Phangnga Thailand: Partial Victories and Bittersweet Remedies. *J. Sustain. Tourism*, 13, 4-23.
- Li, Y. (2006). Exploring Community Tourism in China: the case of Nanshan cultural tourism zone. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(3), 175-193.
- Macbeth, J., Carson, D. & Northcote, J. (2004). Social Capital, Tourism and Regional Development: SPCC as a Basis for Innovation and Sustainability. *Curr. Issue. Tourism*, 7, 502-521.
- Reid, D. (2003). *Tourism, Globalisation and Development: Responsible Tourism Planning*; Pluto Press.
- Scheyvens, R. (2000). Promoting women's empowerment through involvement in ecotourism: Experiences from the third world. *J. Sustain. Tourism*, 8, 232-218.
- Sonmez, S. & Sirakaya, E. (2002). Understanding resident's support for tourism development in the central region of Ghana. *Journal of Travel Research*, 41(1), 57-67.
- Timothy, D. (2000). Building Community Awareness of Tourism in a Developing Country Destination. *Tour. Recreat. Res*, 25, 111-116.
- United Nations Development Programme. (2022). *Community based tourism: Social Innovation playbook Thailand*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-09/UNDP_LA%20CBT%20Playbook%20%5BEN%20Version%5D.pdf
- Wilson, J. (2003). *Volunteerism*. In K Christensen, D Levison (eds) *Encyclopedia of Community: From the Village to the Virtual World*, 1465-1470. Thousand Oaks.